

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
SERIES OF AGRICULTURAL SCIENCES

ISSN 2224-526X

Volume 1, Number 25 (2015), 45 – 47

UDC 342.7(574)

**LEGAL REGULATION OF THE RATIONAL USE
AND PROTECTION OF LANDS**

Mursalimova E., Turguldinova S.

Kazakh national agrarian university, Almaty, Kazakhstan

Key words: Land resources, legal regulation of land relations, land conservation, rational use of land, land law

Abstract. The objectives of land protection are: prevention of degradation and disturb of land and other adverse consequences of economic activity by stimulating the production of environmentally safe technology, holding forest amelioration and meliorative activity ensuring the improvement and restoration of land, which were degraded or violated, implementation in practice of environmental regulations of optimal land use.

УДК:332.33

**ЖЕРДІ ҚОРҒАУ ЖӘНЕ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУДЫ
PETTEU ҚҰҚЫҚЫ**

Мұрсалимова Э., Турғулдинова С.

Қазақ ұлттық аграрлық университеті, Алматы қ, Қазақстан

Тірек сөздер: жер ресурстары, жер қатынастарын құқықтық реттеу, жерді қорғау, жерді ұтымды пайдалану, жер құқықы

Аннотация Жерді қорғау мақсатына жер бұзушылық және оның нашарлауын болдырмау, басқада шаруашылық қызметтінің жағымсыз салдарын мелиоративтік, орман-мелиоративтік шараларын жүргізу мен өндірістік экологиялық қауіпсіз технологиясын ынталандыру; нашарланған немесе деградацияға ұшыраған жерлерді қайта қалпына келтіру мен жақсартуын қамтамасыз ету; тәжірибеде үйлесімді жерді пайдалануда экологиялық нормативтерді енгізу.

Жерді – құқықтық реттеу негізіне жерге байланысты барлық нәрселер кіре бермейді, оған белгілі бір экономикалық мазмұны бар мәселелер кіреді. Мұндай қатынастарда жер пайдалану мен меншіктің объектісі ретінде қарастырылып, барлығына әлеуметтік іс-әрекет, өндірістік-ауылшаруашылық территориялық кеңістік базис ретінде қызмет етеді, ал ауылда және орман шаруашылығында өндірістік жағдайда негізгі басты құрал болып табылады. Жер көптеген экономикалық, әлеуметтік және басқа да функциялар орындауда оның объективті ерекшелігі кешендік, жер қатынастарын реттеудегі құқықтық бағытталудағы қажеттілікі қарастырады [1].

Жер қатынастарының мазмұны жердің меншіктік формасы мен түрлерін, қоғамда жүргізілген экономикалық және әлеуметтік қайта құрулар, нақты идеялармен жер саясатының мақсатына байланысты болады.

Жер құқықының жалпы бөлімі жер қатынастарының барлық немесе көптеген түрлерін қамтитын ерекеттермен барлық салаларға қатысты нормативтік қаулыларды қарастыратын құқықтық институттардан тұрады. Сонымен қатар, ол жалпыға мәнді және негізді көрсететін

бастама, жалпы принциптерге негізделген жер құқығын реттеу болып табылады. Жер туралы заңының мазмұнында негізгі жалпы бөлімге жататын институттарға: жерге меншіктік құқық; жерді пайдалану құқығы; жер қорын мемлекеттік басқару; меншікті қорғау құқығы және жердеі басқа да заттарға құқығы; жер құқығын бұзудағы заң алдындағы жауапкершілік; жер процессы [2].

Жер құқығының жалпы бөлімінің институттарының нормасы тікелей немесе арадағы негізгі бөлім институттарының нормалары арқылы жүргізіледі. Сонында олар нақтыланып, спецификасына қарай жер қатынастарына сұрақтары реттеліп дойектелінеді.

Жер құқығының ерекше бөлімі жердің жеке категорияларын қорғау мен пайдаланудың құқықтық режимін анықтаушы институттардан тұрады. Жер категорияларына сайкес заңда қарастырылғандай, ерекше бөлім негізгі мақсаты мен ерекшелігіне байланысты келесі институттарды көрсетеді: құқықтық режимді анақтаушы: ауыл шаруашылық сипаттағы жер; тұрғындық аумақтағы жер; өндірістік, көліктік, байланыс, қорғаныс және басқа да ауыл шаруашылық мөндегі емес жерлер; табиғи ерекше қорғалатын территориялардағы жер; орман қорының жері, су қорының жері; қордағы жерлер. Ерекше бөлім институты басқарудағы қатынастарды реттеудегі құқықтық ерекшелігіне, спецификасына, жер қорының әрбір жеке категорияларындағы жерлерді қорғауда көрініс береді.

Жер құқығының әдістері: императивті әдіс жер қатынастарын реттеуді биліктік – императивтік бастамалармен сипаттайты, заңды іс – әрекет жоғары жақтан мемлекеттік органдардан болғанда субъектінің жағдайы екі жақтың заңды теңсіздігімен субординация қатынасы арқылы қарастырылады.

Диспозитивті әдіс ол жер қатынастарына түсуші қатысуышыларды жалпы параметрде, заңды түрде тен көрсетілген шектен шықпай, еркін, өзін-өзі басқаруды реттеуі.

Жер құқығы әдісі нормативті – құқықтық жүйеніншінде жер қатынастарына қатысуышыларға белгілі бір әрекеттерді жасауға берілген мүмкіндіктері немесе белгілі бір әрекеттерді жасауға тығым салу түріндегі аталған құқықтары мен міндеттері өз мән бойынша олардың жүріс – тұрысының үлгісі болып табылады.

Жер құқығының принциптер жүйесі регулятивті – функциональды сапаларды қамтиды:

- а) жер қатынастарын тікелей реттеу;
- б) нақты жер құқықтық қатынастарын реттеуде бір – біріне қарсы аралықты жақыннатушы құрал ретінде;
- в) негізгі бағыттарды анықтап құқықты қолдануда бағыттаушы қызметін атқарады;
- г) жер-құқықтық реттеу жүйесін қамтамасыз етеді;
- д) жер байланысты құқықтық қатынастарда субъектілердің әлеуметтік – экономикалық, жер саясатына қызығушылықтарына сайкесқұқықтық индикатор қызметін атқарады.

Жерді қорғау қоршаған ортасың бір бөлшегі ретінде жерді қорғауға бағытталған жерді тиімді пайдалану, ауылшаруашылық және орман шаруашылығындағы айналымдағы жерлерді негізсіз пайдалануды тоқтату, сонымен катар топырактың жеміс беруін көтерумен қалпына келтіру және құқықтық, ұйымдастырушылық, экономикалық, технологиялық т.б. іс – шаралар жатады.

Жерді қорғаудың мақсаты: өндірістік экологиялық қауіпсіз технологияларын ынталандыру және орман мелиорациялық, мелиорациялық және басқа да іс – шараларды жүргізу арқылы жердің тозуымен бұлғау, шаруашылық қызметтің басқа да қолайсыз зардалтарын болдырмау [3].

Жер телімдерінің меншік иелері және жерді пайдаланушылар мына бағыттарда іс – шараларды жүргізу тиіс:

Жерді құнарсызданудан және шөлейттенуден, су және жел эрозиясынан, селден, су басудан, батпақтанудан, қайталап сортанданудан, құрғап кетуден, тапталудан, өндіріспен тұтыну қалдықтарымен химиялық, биологиялық, радиоактивті және басқа да зиянды заттар мен ластанудан, басқа да бұлғау процестерінен қорғауға;

Ауыл шаруашылығы жерін карантиндік зиянкестер мен өсімдік ауруларын жүқтүрудан, арамшөп, бұта мен шілік басып кетуден, жердің жай – қүйі нашарлауының өзге де түрлерінен қорғауға;

Бұлғаңен жерлерді жанғыртуға, оның құнарлылығын және жердің басқа да пайдалы қасиеттерін қалпына келтірумен оны шаруашылық айналымына уақытылар тартуға;

Жердің бұлінуімен байланысты жұмыстар жүргізілген кезде топырақтың құнарлы қабатын сыйдырып алуға, сақтауға және пайдалануға.

Жердің тозуын болдырмау, топырақтың құнарлылығын және ластанған аумактарды қалпына келтіру мақсатында, сіндай ақ ауылшаруашылығының төзған алқаптарының, химиялық, биологиялық, радиоактивті және басқа да зиянды заттардың жол берілетін шекті қоспаларының және жол берілетін шектегі әсер деңгейінің белгіленген нормативтерінен артық ластанған, өндіріс тұтыну қалдықтарымен, ақаба сулармен ластанған жердің, сондай – ақ карантиндік зиянкестер мен өсімдік аурулары жүккән жердің топырақ құнарлылығын қалпына келтіру мүмкін болмаған жағдайларда Қазақстан Республикасының Үкіметі белгілейтін тәртіппен жерді сақтап қою көзделеді [4].

Жер участкерінің меншік иелері мен жер пайдаланушылардың жерді ұтымды пайдалану мен корғауға мүдделігін арттыру мақсатында бюджет зандарында және салық туралы зандарда белгіленген тәртіппен жерді қорғаумен пайдалануға экономикалық ынталандыру жүзеге асырылуы мүмкін.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Т.Есполов, Ж.Сейфуллин. Управление земельными ресурсами. - Алматы, 2004.-332 с.
- [2] Земельный кодекс КР. Практическое пособие.- Алматы: ТОО «Изд-во «Норма-К», 2011.-132 с.
- [3] М.Сулин. Землеустройство. Уч. пособие., М.: Колос, 2009. - 399 с.
- [4] В.Максимов. Организация производства землестроительных работ. Уч.пособие, Усть-Каменогорск, 2011.-121 с.

REFERENCES

- [1] T. Yespolov, Zh. Seyfullin. Management of land resources.-Almaty, 2004.-332 p. (in Russ.).
- [2] The Land code of the RK. Practical guide.- Almaty: LLC "Publishing house "Norma-K, 2011.-132 p. (in Russ.).
- [3] M. Sulin. Land management. Manual., M.: Kolos, 2009. - 399 p. (in Russ.).
- [4] V. Maximov. Organization of production of land management. Manual, Ust-Kamenogorsk, 2011.-121 p. (in Russ.).

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ РАЦИОНАЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ ЗЕМЕЛЬ

Мурсалимова Э., Тургудинова С.

Ключевые слова: земельные ресурсы, охрана земель, правовое регулирование земельных отношений, рациональное использование земельных ресурсов, земельное право.

Аннотация. Целями охраны земель являются: предотвращение деградации и нарушения земель, других неблагоприятных последствий хозяйственной деятельности путем стимулирования экологически безопасных технологий производства и проведения лесомелиоративных, мелиоративных и других мероприятий; обеспечение улучшения и восстановления земель, подвергшихся деградации или нарушению; внедрение в практику экологических нормативов оптимального землепользования.

MURSALIMOVA E.A.

**ASSOCIATE PROFESSOR OF THE DEPARTMENT OF LAND RESOURCES AND CADASTRE
DEPARTMENT OF FOREST, LAND AND HORTICULTURE**

Kazakh national agrarian university, Almaty, Kazakhstan

**TURGULDINOVA S. GRADUATE STUDENT OF THE DEPARTMENT OF LAND RESOURCES
AND CADASTRE LAND MANAGEMENT SPECIALTY**

Поступила 15.01.2015